

TIẾP CẬN SỰ PHẠM TƯƠNG TÁC - MỘT HƯỚNG GIẢI PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG DẠY HỌC

*Nguyễn Thị Hải Yến, Nguyễn Thị Ngọc Lan**

TÓM TẮT

Sự phạm tương tác là quan điểm tuy không mới nhưng ít được sử dụng trong lý luận dạy học. Tiếp cận sự phạm tương tác không chỉ là xác định chính xác các thành tố dạy học, mối quan hệ giữa các thành tố mà còn làm rõ mối tương tác giữa chúng theo hướng tối ưu nhất cho quá trình dạy học. Theo hướng tiếp cận này, tùy vào những môi trường dạy học khác nhau mà người dạy có những biện pháp điều chỉnh, tổ chức quá trình dạy học theo hướng phát huy tối đa tính tích cực, chủ động của người học. Hay nói cách khác, người dạy đóng vai trò là người điều khiển các tương tác dạy học để đạt được mục đích dạy học. Bài viết này giới thiệu các thành tố dạy học, mối tương tác giữa các thành tố đó và đưa ra mô hình dạy học trên cơ sở tiếp cận sự phạm tương tác.

1. Đặt vấn đề

Đổi mới phương pháp dạy học đang là vấn đề cấp thiết của ngành giáo dục nước ta trong giai đoạn hiện nay. Rất nhiều lý luận, phương pháp mới đã được nghiên cứu và ứng dụng trong dạy học tuy nhiên không phải lúc nào, ở đâu cũng đạt được hiệu quả mong muốn.

Để đổi mới phương pháp có hiệu quả, cần có những phân tích đầy đủ chính xác về hoạt động dạy học, mối liên hệ giữa hoạt động dạy, hoạt động học với môi trường sư phạm. Bởi quá trình dạy học là một hệ thống với nhiều thành tố có mối quan hệ tác động qua lại lẫn nhau. Chính vì thế, hiểu rõ và điều khiển được các tương tác đó sẽ cải biến được các thành tố dạy học theo hướng tích cực, phù hợp với từng hoàn cảnh khác nhau, từ đó mà nâng cao chất lượng và hiệu quả dạy học. Quan điểm sự phạm tương tác ra đời với mục đích đó.

2. Sự phạm tương tác - giải pháp nâng cao chất lượng dạy học

2.1. Sự phạm tương tác là gì?

“Sự phạm tương tác” được các nhà giáo dục khởi xướng từ những năm 1982 - 1985. Sự phạm tương tác có tên tiếng Anh là *interactive pedagogy*, trong đó *pedagogy* với nghĩa là nghệ thuật hoặc là khoa học về tổ chức hoạt động dạy học, *Interactive* có nghĩa là tương tác. Như vậy, Sự phạm tương tác có thể được hiểu là lý thuyết sự phạm về tổ chức các tương tác trong dạy học để kích thích và điều chỉnh các tác động qua lại giữa người dạy và người học với các yếu tố khác trong hoạt động dạy học. Tất nhiên, quá trình dạy học bao giờ cũng diễn ra trong một môi trường nhất định, tùy vào môi trường đó mà có những ảnh hưởng khác nhau đến cả quá trình dạy học. Sự phạm tương tác có thể được xem xét dưới nhiều khía cạnh khác nhau theo quan điểm cấu trúc hệ thống hoặc chức năng. [2]

Trong khuôn khổ bài báo, chúng tôi chỉ đề cập đến quan điểm của Marc Denomme và Madeleine Roy (1998). Theo đó, sự phạm tương tác được hiểu là cách tiếp cận về hoạt động dạy học dựa trên sự ảnh hưởng tác động lẫn nhau giữa 3 tác nhân là người học, người dạy và môi trường. [1], [3]

- Người học- người làm việc chủ động (worker): Người học là chủ thể hoạt động học. Bằng các hoạt động của chính mình, người học tự lĩnh hội những kiến thức, kỹ năng, kỹ xảo để tự hoàn thiện năng lực và phẩm chất của mình. Phương pháp học của người học phải dựa trên chính tiềm năng và tính tích cực của người học. Bằng việc khai thác những kinh nghiệm đã có của bản thân (tri thức, kỹ năng, thái độ) và dựa trên các yếu tố sinh học vốn có (hệ thống thần kinh, các giác quan - những bộ máy có khả năng lĩnh hội và sản sinh những tri thức mới) người học hoàn toàn có khả năng kiến tạo tri thức, thay đổi kinh nghiệm bản thân, góp phần vào quá trình này là hứng thú, là ý thức trách nhiệm của người học.

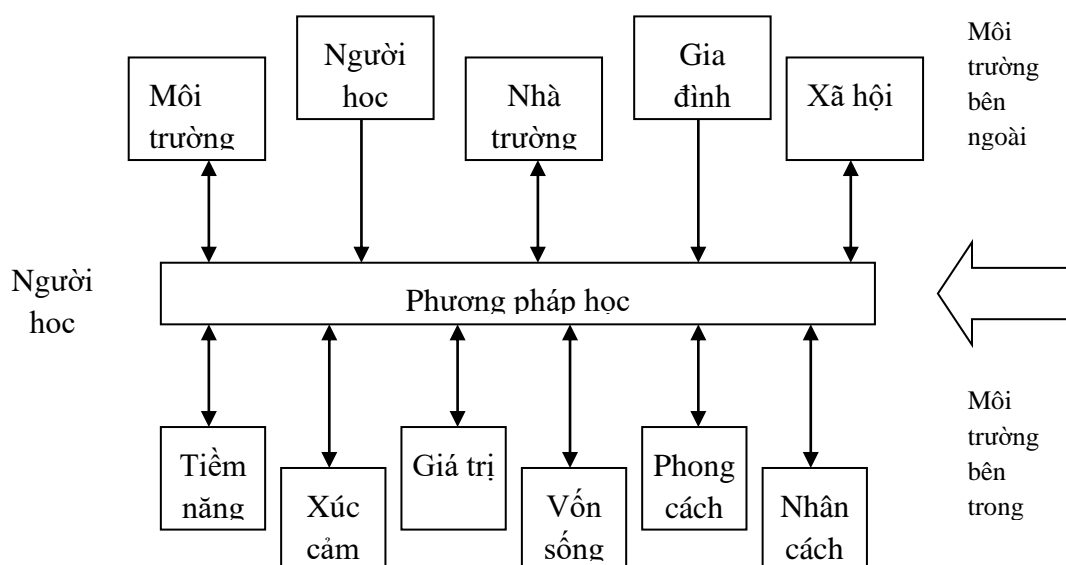
- Người dạy- người hướng dẫn (Learning guide)

Quan điểm sự phạm tương tác cho rằng: người dạy là người hướng dẫn người học, chỉ dẫn cho người học con đường phải đi theo suốt cả quá trình. Như thế, người dạy vừa là người đồng hành, vừa là người hướng dẫn điều chỉnh tạo những thuận lợi cho người học thực thi một cách có hiệu quả phương pháp học của mình. Để làm được điều đó thì người dạy phải được trang bị tốt các kiến thức sự phạm và chính họ phải làm chủ nội dung và nghệ thuật dạy. Người dạy cần có một tri thức vượt ra ngoài lĩnh vực hạn chế của bộ môn mình, có một tập hợp tất cả các kiến thức, kinh nghiệm rất phong phú.

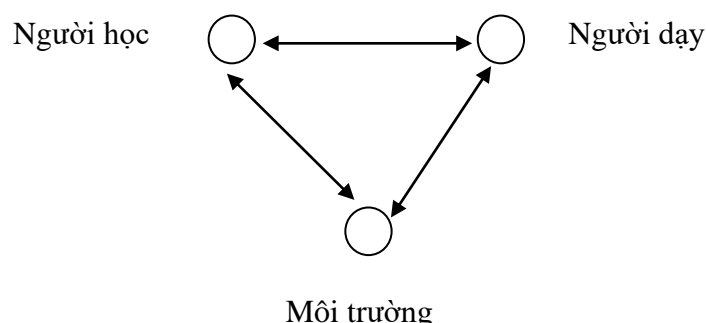
- Môi trường (Environment)

Theo quan điểm sự phạm tương tác, người dạy và người học không phải là những sinh vật trừu tượng, xung quanh họ là cả thế giới vật chất và văn hoá. Cả người dạy và người học đều có một tính cách rõ rệt và các giá trị cá nhân được phát triển trong một đất nước có những thể chế chính trị, gia đình và nhà trường mà chúng tất yếu có ảnh hưởng nào đó đến họ. Tất cả các yếu tố này, bên trong (tiềm năng trí tuệ, xúc cảm, vốn sống, sức khoẻ...) cũng như bên ngoài (hoàn cảnh gia đình, xã hội, điều kiện sống...) tạo thành môi trường của người dạy và người học.

Môi trường tác động trực tiếp đến người dạy và học thông qua phương pháp dạy học. Người dạy và người học bị ảnh hưởng bởi một tập hợp các yếu tố của môi trường và chính họ cũng góp phần tạo dựng ra cái gọi là môi trường, để rồi lại chịu tác động trở lại bởi chính các yếu tố đó. Có thể hình dung tác động đa chiều của môi trường bằng sơ đồ sau: [2]

Cả 3 thành tố này được đặt trong mối quan hệ tương tác qua lại lẫn nhau. Có thể biểu diễn tương tác đó bằng sơ đồ sau:

Người học thông qua phương pháp học tác động đến người dạy thông qua câu hỏi, lời bình luận hay một suy nghĩ được thể hiện qua thái độ, cử chỉ, cách ứng xử hoặc lời nói.

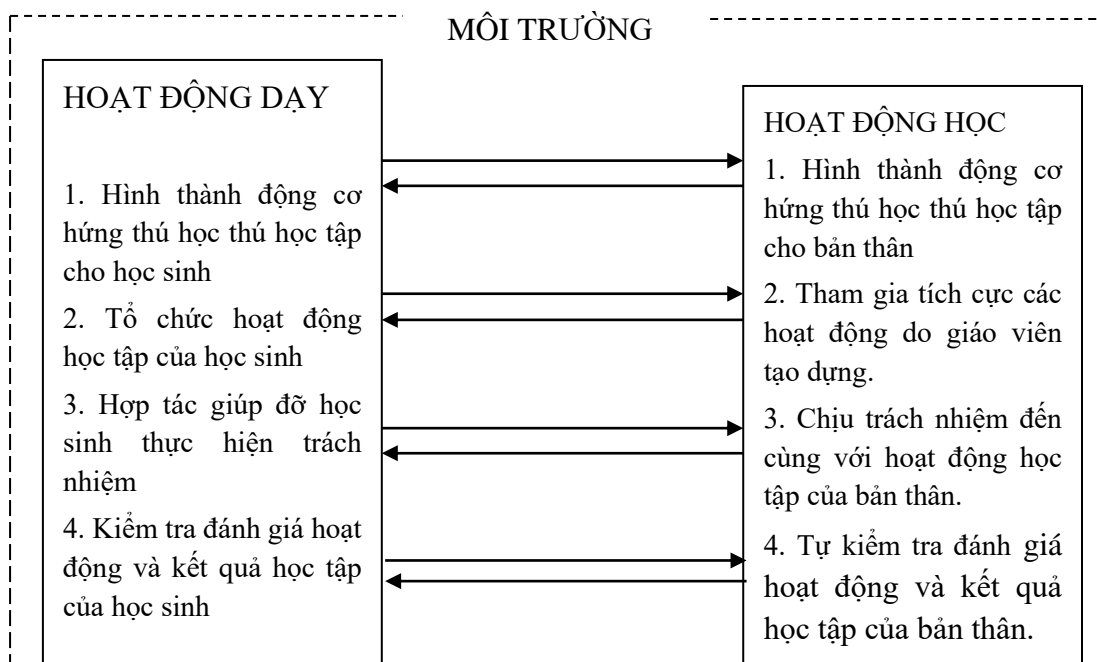
Người dạy bằng phương pháp sư phạm của mình tác động đến người học thông qua những gợi ý hướng về những phương tiện cần sử dụng đối với người học để nhằm đạt được mục tiêu học tập đã đề ra. Người dạy là tác nhân gây ra phản ứng của người học và nhận được những tác động trở lại từ phía người học.

Môi trường tác động đồng thời cả người dạy và người học vì họ cùng tiến hành hoạt động và khi đó phương pháp sư phạm và phương pháp học được triển khai trong mối quan hệ mật thiết với nhau. Ngược lại, người dạy và người học cũng tác động trở lại với môi trường thông qua sự tác động làm thay đổi các yếu tố của môi trường khiến cho môi trường được biến đổi

Như vậy, phương pháp sư phạm tương tác là phương pháp dạy học tích cực trong đó người học tham gia hoạt động học bằng cách sử dụng nội lực của mình để đi đến đồng hoá tri thức mới dưới sự can thiệp của người dạy. Người dạy hướng dẫn người học thực hiện phương pháp học dưới sự tác động của các yếu tố MT.

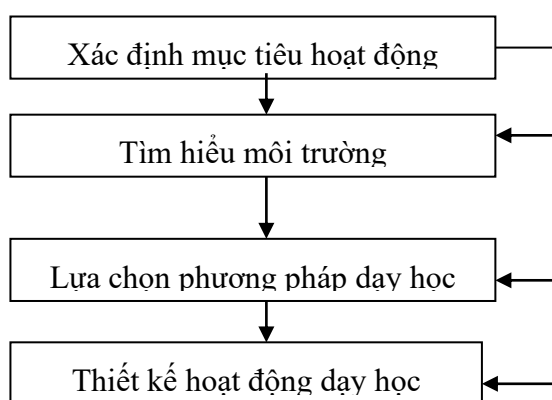
2. 2. Mô hình dạy học theo sư phạm tương tác

Mô hình dạy học theo sư phạm tương tác được thể hiện trong sơ đồ dưới đây:[3]

Trong sư phạm tương tác, học sinh đóng vai trò trung tâm, tự giác, tích cực trong quá trình lĩnh hội tri thức, kỹ năng, thái độ. Tuy nhiên, hoạt động của HS cần có sự tổ chức, định hướng của GV. Trên cơ sở những hiểu biết về các tương tác trong quá trình dạy học, GV vận dụng một cách linh hoạt, sáng tạo các phương pháp, kỹ thuật, hình thức tổ chức dạy học cho phù hợp.

Từ mô hình vĩ mô trên, có thể xây dựng một quy trình cụ thể hơn, qui trình này có thể áp dụng cho dạy học phổ thông rất hiệu quả như sau:

2. 3. Những ưu điểm khi tiếp cận sư phạm tương tác

Có thể nói rằng, sư phạm tương tác là một cách tiếp cận dạy học phát huy tính tích cực của người học bởi nó đảm bảo được 4 đặc trưng cơ bản của dạy học tích cực:

- Hoạt động học trong sư phạm tương tác được tổ chức bằng các hoạt động, trong đó người học tự lực trong việc thu nhận, xử lý thông tin để rút ra được tri thức cho chính bản thân mình. Vì thế, kiến thức và kỹ năng mà người học tiếp thu được rất sâu sắc, bền vững, mang màu sắc sáng tạo của chính bản thân người học.

- Rèn luyện được khả năng tự học của người học.

- Đảm bảo hoạt động dạy học là một quá trình phối hợp nhịp nhàng với các liên hệ qua lại giữa người dạy, người học và môi trường. Từ đó làm tăng hiệu quả, chất lượng dạy học cũng như rèn luyện kỹ năng học tập hợp tác ở người học.

- Trong quá trình tương tác của người dạy, người học dưới ảnh hưởng của môi trường sẽ phát sinh những liên hệ ngược. Chính điều này sẽ giúp cho người dạy và người học tự điều chỉnh phương pháp dạy và phương pháp học của mình.

3. Kết luận

Dạy học vừa là một khoa học vừa là một nghệ thuật. Các nhà nghiên cứu giáo dục sẽ không bao giờ có đủ khả năng định ra các phương pháp dạy học phù hợp với mọi học sinh và mọi lớp học. Điều tốt nhất mà các nhà nghiên cứu giáo dục có thể mang lại là cho chúng ta biết phương pháp dạy học nào có nhiều khả năng nhất để thực sự có hiệu quả với các học sinh. Còn nhiệm vụ to lớn hơn thuộc về người giáo viên. Họ phải hiểu rõ bản thân, người học và môi trường dạy học, từ đó mà tự xây dựng cho mình phương pháp dạy học cụ thể cho phù hợp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Jean Marc Denomme và Madeleine Roy (2000), *Tiến tới một phương pháp sư phạm tương tác*, Nxb Thanh niên, Hà Nội.
- [2] Tạ Quang Tuấn (2009), “Dạy học theo tiếp cận tương tác”, *Tạp chí Giáo dục*, số 210, tr. 26- 30.
- [3] Nguyễn Thành Vinh (2005), *Tổ chức dạy học theo quan điểm sư phạm tương tác trong các trường (khoa) cán bộ quản lý giáo dục*, Luận án tiến sĩ giáo dục học, Trường Đại học Sư phạm Hà nội.

APPROACHING INTERACTIVE PEDAGOGY – AN ORIENTED SOLUTION TO IMPROVE TEACHING QUALITY

Nguyen Thi Hai Yen, Nguyen Thi Ngoc Lan

The University of Danang – University of Science and Education

ABSTRACT

Interactive pedagogy is not a new viewpoint of teaching and learning, but it is used rarely in teaching theory. The approach to interactive pedagogy is not only define exactly component parts of teaching and learning but also analyse interactions of them according to optimal aspect for teaching and learning. According to this approach, depending on various teaching conditions, teacher has measures to organise teaching process toward max promoting activity of learner. Otherwise, teacher play role as a person who control interactions to gain teaching objectives. This paper present component parts, interaction among themselves

and establish a teaching model that base on interactive pedagogy view.

* ThS. Nguyễn Thị Hải Yên, Email: enbien8502@yahoo.com, Nguyễn Thị Ngọc Lan, Trường ĐHSP, ĐHQĐHN